

למידה בלתי פורמלית כאמצעי לשילוב מחודש של בני נוער הנמצאים מחוץ למסגרות של השכלה ותעסוקה

המחקר סוקר מאפיינים של תוכניות בריטיות מצליחות של חינוך בלתי פורמלי, המכניות בני נוער בגילאים 16-18, הנמצאים מחוץ למסגרת של בית ספר, עבודה או הכשרה לעולם התעסוקה. ניתן להצביע על יעדים עיקריים אחדים של למידה בלתי פורמלית בתוכניות הללו:

- פיתוח דפוס התנהגויות הנחוצים להצלחה בחינוך, בעבודה או בהכשרה.
 - פיתוח מיומנויות של עולם התעסוקה במאה ה-21.
 - קידום שילובם בני הנוער במסגרות של חינוך, תעסוקה והכשרה.
 - קידום יכולתם של בני נוער מודרים להתקדם בחיים ובקריירה.
- דרכי העבודה המיטביות למשוך צעירים לפרויקט מסוג זה כוללות:
- שיתוף פעולה עם ארגונים קהילתיים וסוכנים אחרים העובדים עם בני נוער שנמצאים מחוץ למסגרת, בדגש על פיתוח מסורות מקומיות.
 - שיווק התוכנית לבני הנוער.
 - מתן תמריצים למשתתפים בתוכניות, כגון:
 - תמריצים פיננסיים.
 - מיקום התוכנית במיקום אטרקטיבי.
 - גמישות בכל הקושר ללוח הזמנים של התוכנית.
 - יצירת סביבה בטוחה, תומכת וחמה.
- כדי להבטיח את השגת היעדים של התוכנית ושילוב בני הנוער בעולם התעסוקה יש צורך בפיתוח המאפיינים הבאים:
- הכרת המציאות במקום העבודה: קוד ההתנהגות, השפה, דרישות לביגוד וכו'. ניתן להשיג זאת באמצעות מתודות, כמו:
 - אימון בראיונות העבודה.
 - הגדרת כללי השפה שיתאימו לדרישות השפה במקום העבודה.
 - קיום קשר תמידי בין התוכנית לדרישות האמיתיות של שוק התעסוקה המודרני.
 - עידוד ומתן תמיכה לצעירים לבחור בתוצאה שתהיה מתאימה ביותר לאינטרסים ולצרכים שלהם. לשם כך יש צורך בבניית מסגרת מיוחדת, למשל, חונכות בת כמה ימים במקום העבודה, שתאפשר לבני הנוער להחליט סופית האם המסלול הזה מתאים להם.
 - ייעוץ מקצועי בתחום בחירת קריירה.
 - תמיכה במהלך של מציאת עבודה ברמת היום-יום (כגון, סיוע בקביעת פגישות, כתיבה והפצת קורות חיים וכו').

- הכרה ברכישת מיומנויות על ידי המשתתף: ההכרה מושגת גם באמצעות תעודת הסמכה וגם באמצעות מתן תעודות הערכה וציוני שבח לא פורמליים, התורמים להעלאת הביטחון העצמי של בני הנוער.

מניעת נשירה מהתוכנית

תכניות בלתי פורמליות רבות, המיועדות לנוער מודר הנמצא מחוץ למסגרת, מתמודדות עם בעיית נשירה במהלך הלימודים. כדי למנוע נשירה, על התוכניות להיות רלוונטיות ולא להתמקד במתן מומחיות צרה. עליהן לתת מענה לצרכים וליעדים ייחודיים של בני הנוער, תוך התחשבות בחוויותיהם היום-יום בקהילותיהם ולפתח תוכניות פרטניות של למידה והתקדמות.

תוכנית התפתחות אישית מסייעת לבני הנוער לעבוד לקראת מטרות ייחודיות וגם לא לפתח ציפיות בלתי מציאותיות. תוכניות אישיות בתחום שילוב בעולם התעסוקה ופיתוח מיומנויות עבודה אמורות לכלול את הרכיבים הבאים:

- התייחסות לניסיון התעסוקתי, אם יש כזה.
- הכשרה שהצעיר קיבל בעבר והמיומנויות הקיימות.
- מכשולים ותכונות המקשות על שילוב בעולם העבודה.
- יעדים ושאיפות אישיות.
- בנייה של מטרות קצרות-טווח וארוכות-טווח.
- מנגנון של הערכת מטרות ועדכון.

יש להבחין בין תוכניות התפתחות המכוונות לפיתוח מיומנויות עבודה מסוימות לבין תוכניות שמטרתן השגת מקום עבודה בפועל.

כאמור, במהלך בניית התוכנית יש לשים דגש מיוחד על יצירת מסגרת אטרקטיבית לבני הנוער, כדי להימנע מנשירה. לשם כך יש צורך בפעילויות המאפשרות הנאה וגיבוש קבוצתי של המשתתפים. על צוות התוכנית למפות את התכונות החברתיות של המשתתפים ולזהות את אלה שעשויים להיות מובילים ולהשפיע על אחרים. הכשרה מקצועית מתאימה של הצוות היא תנאי הכרחי לקיומה המוצלח של התוכנית ולמניעת נשירה.

הסיכוי שהמשתתפים יישארו בתוכנית יגדל אם היא תעסוק בבנייה הדרגתית של הערכה עצמית ובטיפוח האמון בקרב בני הנוער. חשוב להבטיח את ההדרגתית - ממטרות קלות יחסית בהתחלה למטרות מאתגרות בהמשך. על מעצבי התוכנית:

- להגדיר רמות שונות של מיומנויות בסיסיות: רמה בסיסית, רמת ביניים, ורמה גובהה של התמצאות מלאה מצד משתתפי התוכנית; יש לשלב בין מיומנויות רחבות למיומנויות צרות. חשוב שתהיה התאמה בין הגדרות אלה לבין תעודות ההסמכה או הדרישות לעובדים בשוק התעסוקה.
- לבנות תהליך הדרגתי של אתגור ושינוי סטריאוטיפים קיימים והנחות קודמות בקרב בני הנוער. יש להתחיל בתהליך רק כשהושגה רמה מסוימת של מעורבות בני הנוער בתוכנית.

- לשים דגש על בנייה הדרגתית של ביטחון עצמי, התייחסות ישירה לסטריאוטיפים חברתיים שליליים.
- להתמקד במתן אפשרות לכל אחד להתמודד עם פחדים ונקודות חלשות באמצעות חוויות של למידה בלתי פורמלית בסביבה בטוחה, למידה מחברים ושימוש במשחק ככלי למידה.
- הטרוגניות הקבוצה היא משאב בבניית המעורבות של המשתתפים בלמידה. לכן על מעצבי התוכנית לבנות קבוצות למידה הטרוגניות.
- יש להבטיח את גמישות התוכנית ולהתמקד ביכולת לתווך בין דרישות עולם התעסוקה לצרכיהם של בני הנוער.

לסיכום, המחקר אפשר לזהות מאפיינים משותפים לתוכניות מצליחות:

- שיתוף פעולה יעיל עם המעסיקים וגם עם הארגונים הקהילתיים.
- הכשרת צוות העובדים ופיתוח המוטיבציה שלהם.
- עיצוב פעילויות התוכנית כמענה לצרכים ולאינטרסים של בני הנוער.
- דגש על חדשנות במה שקשור לתוכן הלימודים ולגישות פדגוגיות.
- דגש קפדני על ביצוע ההערכה.
- שילוב בין הדרכים הפורמליות לדרכים הבלתי פורמליות של הכרה בהישגים של המשתתפים.
- סיוע במעבר המשתתפים לעולם התעסוקה, מעקב וסיוע במציאת מקום עבודה, תהליכים בקליטה ובהתחלת עבודה, בדגש על יישום המיומנויות שנרכשו במהלך התוכנית.

התקציר מבוסס על המחקר:

- T. Spielhofer, H. Marson-Smith, & K. Evans. (2009). *Non-formal learning: Good practice in re-engaging young people who Are NEET*. UK. National Foundation for Educational Research.